

**ASMENŲ, PADARIUSIŲ NUSIKALSTAMAS VEIKAS
NUOSAVYBEI, TURTINĖMS TEISĖMS IR TURTINIAMS INTERESAMS,
SOCIALINĖS REABILITACIJOS PROGRAMA**

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Asmenų, padariusių nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, socialinės rehabilitacijos programos (toliau – programa) tikslas – padėti pataisos inspekcijų įskaitoje esantiems asmenims, nuteistiems už nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, suvokti padarytų veiksmų pasekmes, ugdyti jų atsakomybę už savo veiksmus bei skatinti atlyginti arba pašalinti savo darbu padarytą turtinę ar moralinę žalą ir ateityje susilaikyti nuo teisės pažeidimų padarymo.

2. Programą sudaro šešių užsiėmimų kursas, kurios metu joje dalyvaujantiems asmenims teikiama teorinė bei empirinė medžiaga apie nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams bendrąją charakteristiką, jų žalą visuomenės interesams ir tiesiogiai asmenims, prieš kuriuos buvo padaryta nusikalstama veika.

3. Programa nuolat vykdoma visose Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavaldžių regionų pataisos inspekcijų teritorinėse pataisos inspekcijose.

4. Pataisos inspekcijų įskaitoje esantys asmenys programoje dalyvauja savanoriškai.

II. SITUACIJOS APIBŪDINIMAS

5. Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės duomenimis per 2003 m. Lietuvoje buvo užregistruotos 79 072 nusikalstamos veikos. Turtiniai nusikaltimai sudaro du trečdalius visų užregistruotų nusikaltimų. Per 2003 m. buvo užregistruoti 51 644 turtiniai nusikaltimai, tai sudaro 65,3 proc. nuo visų užregistruotų nusikaltimų. Nusikalstamos veikos nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams sudaro didžiausią dalį visų nusikalstamų veikų, už kurias pradėti nauji ikiteisminiai tyrimai pataisos inspekcijų įskaitoje buvusiems asmenims. Per 2002 m. pataisos inspekcijų įskaitoje buvusiems asmenims buvo pradėti 1092 ikiteisminiai tyrimai už naujai padarytus nusikaltimus ar baudžiamuosius nusižengimus. Vien už vagystes buvo pradėti 588 ikiteisminiai tyrimai. Tai sudaro 53,8 proc. nuo visų naujai pradėtų ikiteisminių tyrimų. Per 2003 m. pataisos inspekcijų įskaitoje buvusiems asmenims pradėtų ikiteisminio tyrimų skaičius sumažėjo 5,3 proc. (per 2003 m. pataisos inspekcijų įskaitoje buvusiems asmenims pradėti 1035 ikiteisminiai tyrimai), tačiau ikiteisminių tyrimų už vagystes padidėjo 5,8 proc. (per 2003 m. už vagystes buvo pradėti 622 ikiteisminiai tyrimai). Per 2003 m. pradėti ikiteisminiai tyrimai už vagystes jau sudarė 60,1 proc. nuo visų pataisos inspekcijų įskaitoje per 2003 m. buvusiems asmenims pradėtų ikiteisminių tyrimų.

III. PROGRAMOS UŽSIĖMIMAI

6. Programos užsiėmimų tematika:

6.1. I užsiėmimas. Diskusija „Mano gyvenimo kelias“.

Šio užsiėmimo metu su programoje dalyvaujančiais asmenimis diskutuojama apie jų gyvenimo kelią, kurį jiems teko nueiti. Jiems siūloma išsakyti savo pamąstymus apie jų praeityje padarytus gerus darbus, kuriais jie gali didžiulis. Vėliau jiems pasiūloma užrašyti ant popieriaus lapo savo ateities tikslus. Tada visi užsiėmimo dalyviai diskutuoja apie tai, kaip galima šių tikslų pasiekti teisėtais būdais.

6.2. II užsiėmimas. Paskaita „Nuosavybės, turtinių teisių ir turtinių interesų apsauga“.

Šiame užsiėmime dalyvaujantys asmenys supažindinami su Lietuvos Respublikos teisės aktais, reglamentuojančiais privatinės nuosavybės, turtinių teisių bei turtinių interesų apsaugą. Taip pat supažindinami su atsakomybe už teisės pažeidimų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams padarymą. Akcentuojama atsakomybė už teisės pažeidimų padarymą esant lengvinančioms ar sunkinančioms aplinkybėms.

6.3. III užsiėmimas. Paskaita „Žala, kurią patiria asmenys, nukentėję nuo nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“.

Šiame užsiėmime dalyvaujantys asmenys supažindinami su kokiomis problemomis susiduria nuo nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams nukentėję asmenys. Akcentuojama, kad nukentėjusieji ir jų artimieji patiria ne tik materialinių nuostolių, bet ir kaip šios nusikalstamos veikos veikia aukas psichologiškai. Gali būti pasiūlyta parašyti trumpus atsiprašymo laiškus asmenims, kuriems jie padarė žalą. Taip pat turėtų būti pasiūloma patiems asmenims argumentuotai apsvarstyti, ar tikslinga šiuos laiškus išsiųsti.

6.4. IV užsiėmimas. Diskusija „Pasekmės, su kuriomis susiduria asmenys, darantys turtines nusikalstamas veikas“.

Šiame užsiėmime dalyvaujantys asmenys supažindinami su kokiomis pasekmėmis (socialinėmis, psichologinėmis) susiduria asmenys, darydami (padarę) nusikalstamą veiką nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams. Taip pat šio užsiėmimo metu kartu su visais dalyvaujančiais programoje asmenimis diskutuojama apie jų padarytų nusikalstamų veikų nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams priežastis bei pasekmes, bei kokią jie patyrė žalą dėl jų pačių padarytų nusikalstamų veikų.

6.5. V užsiėmimas. Išvyka į asmens, dalyvaujančio programoje, gyvenamąją vietą. Šio užsiėmimo metu pareigūnas, prižiūrintis asmenį, kuris dalyvauja šioje programoje, išvyksta į jo gyvenamąją vietą. Išvykos metu susipažįstama su programoje dalyvaujančio asmens materialinėmis buitinėmis gyvenimo sąlygomis, domimasi asmens laisvalaikio praleidimu, jį supančia aplinka, bendraujama su šeimos nariais ar kitais artimaisiais. Bendraujant su šeimos nariais ar kitais artimaisiais akcentuojama, koks svarbus jų vaidmuo asmens, dalyvaujančio programoje, socialinės adaptacijos visuomenėje procese.

6.6. VI užsiėmimas. Paskaita-diskusija „Saviugda – ar aš galiu pasikeisti“.

Šio užsiėmimo metu kartu su programoje dalyvaujančiais asmenimis diskutuojama apie tai kuo jie yra patenkinti savo gyvenime ir kuo ne, ką jie norėtų keisti. Taip pat užsiėmimo metu jie turėtų būti supažindinami su savistabos, savikontrolės ir saviuoklos turiniu, uždaviniais ir metodais. Jie supažindinami su dorovinės saviuoklos funkcijomis ir turiniu, uždaviniais, metodais ir būdais. Taip pat diskutuojama su programos dalyviais apie etiką, moralines normas, atsakomybę prieš kitus žmones (pirmiausia prieš savo artimuosius), visuomenėje priimtas moralės normas.

7. Minimalus teisės aktų ir kitos literatūros bei informacijos šaltinių, reikalingų šiai programai vykdyti sąrašas:

7.1. Lietuvos Respublikos Konstitucija (Žin., 1992, Nr. 33-1014);

7.2. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas (Žin., 1985, Nr. - 1);

7.3. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 89-2741);

7.4. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (Žin., 2000, Nr. 74-2262);

7.5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas (Žin., 2002, Nr. 73-3084);

7.6. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo Teisėjų senato 1996 m. birželio 21 d. nutarimas „Dėl teismų praktikos nagrinėjant turto prievartavimo baudžiamąsias bylas“. Teismų praktika, 1996, Nr. 3-4;

7.7. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas Nr. 8 „Dėl teismų praktikos sukčiavimo ir turto pasisavinimo arba iššvaistymo baudžiamosiose bylose (BK 274 str. ir 275 str.)“. Teismų praktika, 1998, Nr. 10;

- 7.8. Apanavičius M. Nusikalstamas asmeninio piliečių turto grobimas, sunaikinimas, sužalojimas. Vilnius, 1978;
- 7.9. Jovaišas K. Nusikaltimai nuosavybei. Teisės problemos, 1995, Nr. 3;
- 7.10. Riepšas J. Baudžiamoji atsakomybė už prievartavimą (reketa). Teisės apžvalga, 1990, Nr. 3;
- 7.11. Fedosiuk O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. Jurisprudencija, 2001, t. 21 (13);
- 7.12. Fedosiuk O. Nuosavybė ir turtas civiliniame ir baudžiamajame kodeksuose. Jurisprudencija, 2002, t. 28 (20);
- 7.13. Drakšienė A., Stauskienė E. Nusikaltimai nuosavybei Lietuvos ir kitų šalių baudžiamuosiuose įstatymuose. Vilnius, 1998;
- 7.14. Uscila R. Nusikaltimo aukos – nusikaltėlio mediacijos instituto samprata, pagrindiniai modeliai ir jų veikimo principai. Lietuvos teisės universitetas, Mokslo darbai, Jurisprudencija, Vilnius, 2000, t. 20 (12);
- 7.15. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse. Jurisprudencija, 2002, t. 29 (21);
- 7.16. Rudzinskas A. Nusikalstama veikla padarytos žalos atlyginimo materialiniai ir procesiniai teisiniai aspektai: daktaro disertacija: socialiniai mokslai: teisė (01 S1). Lietuvos teisės universitetas, Vilnius, 2001;
- 7.17. Dorovinė asmenybės saviraiška. Etikos etiudai – 2. Vilnius: Mintis, 1978;
- 7.18. Asmenybės dorovinės pozicijos ugdymas. (Sudarytojas ir ats. red. R. Tidikis). Vilnius, 1982;
- 7.19. Dorovinis asmenybės tobulėjimas. Vilnius, 1976;
- 7.20. Dorovinė kultūra. (ats. red. V. Žemaitis). Vilnius, 1980;
- 7.21. Kultūra, dorovė, asmenybė. Etikos etiudai – 5. Vilnius, 1981;
- 7.22. Pagarba ir pakanta. Etikos etiudai – 10. Vilnius, 1987;
- 7.23. Stoškus K. Žmogaus savikūra. Vilnius, 1992;
- 7.24. Valickas G. Asmenybės savęs vertinimas. Vilnius, 1991;
- 7.25. Žemaitis V. Pagarba žmogui. Vilnius, 1994;
- 7.26. Stoškus K. Nuo daikto iki asmenybės. Vilnius, 1991.
- 7.27. R. Bandzevičienė. Nuteistųjų nuostatos socialinei integracijai svarbių reiškinių atžvilgiu. Socialinis darbas: mokslo darbai, 2(2) 2002 (<http://www.ltu.lt/frames/ltu-soc.htm>).

IV. PROGRAMOS UŽSIĖMIMŲ VYKDYMO ORGANIZAVIMAS IR VEDIMAS

8. Užsiėmimai vedami paskaitų, diskusijų, išvykų forma.
9. Užsiėmimus vykdo pataisos inspekcijų pareigūnai, apmokyti dirbti su šia programa, kurie atlieka dalyvaujančių programoje asmenų priežiūrą, arba kiti regionų pataisos inspekcijų direktorių įsakymais paskirti pareigūnai. Į programos užsiėmimus gali būti kviečiami dalyvauti specialistai iš kitų organizacijų ar institucijų.
10. Programos užsiėmimuose kviečiami dalyvauti pataisos inspekcijų įskaitoje esantys asmenys, kurie nuteisti už nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams. Programoje gali dalyvauti ir kiti pataisos inspekcijų įskaitoje esantys asmenys.
11. Užsiėmimuose dirbama individualiai arba grupėmis (bet ne daugiau kaip su 10 asmenų).
12. Užsiėmimai organizuojami ne rečiau kaip kartą per dvi savaites po 1 akademinę valandą.
13. Užsiėmimai vedami eilės tvarka pagal šios programos III skyriuje pateiktą tematiką.

14. Per vieną dieną tam pačiam asmeniui (jei užsiėmimuose dirbama individualiai) arba tai pačiai grupei negalima vesti daugiau nei vieną užsiėmimą.

15. Visi užsiėmimai trumpai aprašomi pažymose, kuriose nurodomas tikslus laikas, kada užsiėmimai prasidėjo ir baigėsi. Pažymas pasirašo pareigūnai (ar kiti asmenys), vykdančys programą, ir patys programoje dalyvaujantys asmenys. Šios pažymos saugomos dalyvaujančiųjų programoje asmens bylose.

16. Programos užsiėmimai organizuojami atskirai asmenims, kurie padarė nusikalstamas veikas nenaudodami smurto (pvz. vagystė, turto pasisavinimas) ir atskirai asmenims, kurie padarė nusikalstamas veikas panaudoję smurtą (pvz. plėšimas, turto prievartavimas).

V. PROGRAMOS EFEKTYVUMO VERTINIMAS

17. Programos vykdymo per metus efektyvumas vertinamas pagal tokius kriterijus:

17.1. kiek pataisos inspekcijų įskaitoje esančių asmenų lankėsi bent viename programos užsiėmime;

17.2. kiek pataisos inspekcijų įskaitoje esančių asmenų dalyvavo visuose programos užsiėmimuose;

17.3. kiek iš pataisos inspekcijų įskaitoje esančių asmenų, dalyvavusių visuose programos užsiėmimuose, dirba arba mokosi;

17.4. kiek pataisos inspekcijų įskaitoje esantiems asmenims, dalyvavusiems visuose programos užsiėmimuose, buvo pradėta ikiteisminių tyrimų, įtariant, kad jie padarė naujas nusikalstamas veikas;

17.5. kiek pataisos inspekcijų įskaitoje esančių asmenų, dalyvavusių visuose programos užsiėmimuose, buvo nubausta administracine tvarka;

17.6. kiek teismams buvo pateikta teikimų dėl asmenų, esančių pataisos inspekcijų įskaitoje, kurie dalyvavo visuose programos užsiėmimuose, teismo jiems paskirtų pareigų, įpareigojimų ar draudimų nevykdymo (nesilaikymo).

VI. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

18. Pataisos inspekcijos pareigūnai vykdyti programos užsiėmimus gali tik po specialių Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Mokymo centro organizuotų apmokymų dirbti su šia programa.

19. Regionų pataisos inspekcijų direktoriai arba jų įgalioti asmenys kartą per ketvirtį apibendrina programos efektyvumą pagal šios programos 17 punkte nustatytus kriterijus ir šiuos duomenis iki kito mėnesio 10 dienos pateikia Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos.

20. Pataisos inspekcijų pareigūnai turi skatinti pataisos inspekcijų įskaitoje esančių asmenų, nuteistų už nusikalstamas veikas nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams, dalyvavimą programoje.
